

تفسیر احمد

سورہ الانشقاق

۱۳۹۴

ترجمہ و تفسیر سورہ الانشقاق
تتبع و نگارش: الحاج امین الدین « سعیدی - سعید افغانی »
مہتمم و دیزاین: الحاج سلیم عابد « پیمان »

سوره الانشقاق

سوره الانشقاق

این سوره در « مکه » نازل شده و دارای 25 آیه است.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

إِذَا السَّمَاءُ انشَقَّتْ ﴿١﴾ وَأَذْنَتْ لِرَبِّهَا وَحُقَّتْ ﴿٢﴾ وَإِذَا الْأَرْضُ مُدَّتْ ﴿٣﴾ وَأَلْقَتْ مَا فِيهَا وَتَخَلَّتْ ﴿٤﴾ وَأَذْنَتْ لِرَبِّهَا وَحُقَّتْ ﴿٥﴾ يَا أَيُّهَا الْإِنْسَانُ إِنَّكَ كَادِحٌ إِلَىٰ رَبِّكَ كَدْحًا فَمُلَاقِيهِ ﴿٦﴾ فَأَمَّا مَنْ أُوتِيَ كِتَابَهُ بِيَمِينِهِ ﴿٧﴾ فَسَوْفَ يُحَاسَبُ حِسَابًا يَسِيرًا ﴿٨﴾ وَنُقَلِّبُ إِلَىٰ أَهْلِهِ مَسْرُورًا ﴿٩﴾ وَأَمَّا مَنْ أُوتِيَ كِتَابَهُ وَرَاءَ ظَهْرِهِ ﴿١٠﴾ فَسَوْفَ يَدْعُو ثُبُورًا ﴿١١﴾ وَيَصْلَىٰ سَعِيرًا ﴿١٢﴾ إِنَّهُ كَانَ فِي أَهْلِهِ مَسْرُورًا ﴿١٣﴾ إِنَّهُ ظَنَّ أَنْ لَنْ يَحُورَ ﴿١٤﴾ بَلَىٰ إِنَّ رَبَّهُ كَانَ بِهِ بَصِيرًا ﴿١٥﴾ فَلَا أُقْسِمُ بِالشَّفَقِ ﴿١٦﴾ وَاللَّيْلِ وَمَا وَسَقَ ﴿١٧﴾ وَالْقَمَرِ إِذَا اتَّسَقَ ﴿١٨﴾ لَتَرْكَبُنَّ طَبَقًا عَن طَبَقٍ ﴿١٩﴾ فَمَا لَهُمْ يُؤْمِنُونَ ﴿٢٠﴾ وَإِذَا قُرِئَ عَلَيْهِمُ الْقُرْآنُ يَسْجُدُونَ ﴿٢١﴾ بَلِ الَّذِينَ كَفَرُوا يُكَذِّبُونَ ﴿٢٢﴾ وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا يُوعُونَ ﴿٢٣﴾ فَبَشِّرْهُمْ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿٢٤﴾ ۚ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ أَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ ﴿٢٥﴾

معلومات موجز:

سوره « الانشقاق » از جمله سوره های مکی بوده ، دارای (1) یک رکوع ، (25) بیست و پنج آیت، (108) یکصد و هشت کلمه ، (448) چهار صد و چهل و هشت حرف، و (209) دوصد و نه نقطه است.

آشنایی با سوره:

این سوره مانند بسیاری از سوره ها جزء اخیر قرآن عظیم الشان بوده و به مباحث روز قیامت میپردازد. در بدو سوره به حوادث هولناک و تکان دهنده پایان جهان و شروع قیامت اشارات و تذکراتی دارد. در مرحله بعد این سوره به مسأله رستاخیز و حساب اعمال نیکوکاران و بدکاران و سرنوشت آنها، و در مرحله سوم به بخشی از اعمال و اعتقاداتی که موجب عذاب و کیفر الهی می شود. در مرحله چهارم بعد از ذکر سوگند هائی به مراحل سیر انسان در مسیر زندگی دنیا و آخرت اشاره می کند و سر انجام در مرحله پنجم باز سخن از اعمال نیک و بد و کیفر و پاداش آنهاست. در بدو سوره به حادثه پاره شدن آسمان بعنوان یکی از علائم اولین قیامت اشاره شده ، سپس هموار شدن زمین و بیرون ریختن هر چه در سینه خود دارد و بر انگیزته شدن انسان و رفتن اش بسوس الله و چگونگی توزیع نامه های اعمال مورد بحث قرار گرفته است.

سوره الانشقاق

طوری که در قرآن عظیم الشان می خوانیم: «و این که رستاخیز آمدنی است، و شگی در آن نیست و خداوند تمام کسانی را که در قبرها هستند زنده می کند» (سوره حج: 7) - در قرآن کریم آمده است: «وزن کردن (اعمال، و سنجش ارزش آنها) در آن روز، حق است! کسانی که میزان های (عمل) آنها سبک است، افرادی هستند که سرمایه وجود خود را، به خاطر ظلم و ستمی که نسبت به آیات ما می کردند، از دست داده اند» (سوره اعراف، 8 - 9). - پروردگار ما در مورد این روز محاسبه و حساب رسی می فرماید: «چنانچه خداوند متعال می فرماید: «حساب مردم به آنان نزدیک شده، در حالی که در غفلت اند و روی گردانند. (سوره ص 117 - 118) همچنان در مورد تقسیم اعمال نامه ها می فرماید: «و در آن هنگام که نامه های اعمال گشوده شود (سوره تکویر، 10) مطابق حکم قرآنی، انسان ها در روز قیامت هنگام گرفتن نامه اعمال به دو دسته تقسیم می شوند: گروهی که نامه اعمالشان را به دست راست شان می دهند؛ گروه دیگری که نامه اعمالشان را از پشت سر به دست چپ شان می دهند. گروه اول شادمان و دارای حسابرسی آسان و اهل جنت هستند. اما گروه دوم، اهل جهنم می باشند (که به این موضوع در آیات، 7 - 12 بحث صورت گرفته است) همچنان پل صراط، پُلی است که بر روی جهنم کشیده می شود و تمام بندگان خداوند باید از روی آن عبور کنند تا اگر جنتی است، داخل جنت شود. چنان که خدای متعال می فرماید: «و همه شما (بدون استثنا) وارد جهنم می شوید این امری است حتمی و قطعی بر پروردگارت. (سوره مریم، 71)

وجه تسمیه:

این سوره بدان جهت «الانشقاق» نامیده شد که خداوند جلّ جلاله آن را با این فرموده اش: «إِذَا السَّمَاءُ انشَقَّتْ» که اعلام شکافتن آسمان است، آغاز کرده است؛ پدیده ای که خود نشانه ویرانی جهان و برپایی خوف و ترس عظیم روز قیامت می باشد.

فضیلت سوره:

در مورد فضیلت این سوره در حدیثی از ابوهریره رضی الله عنه روایت شده است که فرمود: با رسول الله صلی الله علیه وسلم در هنگام تلاوت: «إِذَا السَّمَاءُ انشَقَّتْ و اقرأ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ» سجده کردیم.

ترجمه موجز:

بسم الله الرحمن الرحيم

به نام الله بخشنده مهربان

«إِذَا السَّمَاءُ انشَقَّتْ» (1) (در آن هنگام که آسمان پاره، پاره شود)

«وَأَذْنُتْ لِرَبِّهَا وَحَقَّتْ» (2) (و تسلیم فرمان پروردگارش شود، و همین «سزاوارش» باشد)

«وَإِذَا الْأَرْضُ مُدَّتْ» (3) (و در آن هنگام که زمین گسترده شود،)

سوره الانشقاق

«وَأَلْقَتْ مَا فِيهَا وَتَخَلَّتْ» (4) (و هر آنچه در درون آن است بیرون افکنده و تخلیه شود)،
«وَأَذِنَتْ لِرَبِّهَا وَحَقَّتْ» (5) (و به فرمان پروردگارش گوش نماید ، و همین سزاوارش
باشد)

«يَا أَيُّهَا الْإِنْسَانُ إِنَّكَ كَادِحٌ إِلَىٰ رَبِّكَ كَدْحًا فَمُلَاقِيهِ» (6) (ای انسان! بی گمان تو با تلاش
سختی بسوی پروردگارت می‌روی ، پس او را ملاقات خواهی کرد!)
«فَأَمَّا مَنْ أُوْتِيَ كِتَابَهُ بِيَمِينِهِ» (7) (پس کسی که نامه اعمالش به دست راستش داده
شود،)

« فَسَوْفَ يُحَاسِبُ حِسَابًا يَسِيرًا » (8) (بزودی محاسبه خواهد به محاسبه آسانی)
«وَيُنْقَلِبُ إِلَىٰ أَهْلِهِ مَسْرُورًا» (9) (و خوشحال به اهل و خانواده‌اش بازمی‌گردد.)
«وَأَمَّا مَنْ أُوْتِيَ كِتَابَهُ وَرَاءَ ظَهْرِهِ» (10) (و اما کسی که نامه اعمالش به پشت سرش داده
شود،)

«فَسَوْفَ يَدْعُو ثُبُورًا» (11) (بزودی فریاد می‌زند وای بر من که هلاک شدم!)
«وَيَصْلَىٰ سَعِيرًا» (12) (و در شعله‌های سوزان آتش می‌سوزد.)
« إِنَّهُ كَانَ فِي أَهْلِهِ مَسْرُورًا » (13) (بی گمان که او میان اهلس بود شادمانی)
«إِنَّهُ ظَنَّ أَنْ لَنْ يَحُورَ» (14) (او گمان می‌کرد که هرگز بازگشت نمی‌کند!)
« بَلَىٰ إِنَّ رَبَّهُ كَانَ بِهِ بَصِيرًا » (15) (آری، پروردگارش نسبت به او بینا بود و)
اعمالش را برای حساب ثبت کرد!

« فَلَا أَقْسِمُ بِالشَّفَقِ » (16) (پس نه چنین است ، قسم به شفق)
« وَاللَّيْلِ وَمَا وَسَقَ » (17) (و قسم به شب و آنچه را جمع‌آوری می‌کند،)
« وَالْقَمَرِ إِذَا اتَّسَقَ » (18) (و قسم به ماه آنگاه که بدر کامل می‌شود،)
« لَتَرْكَبُنَّ طَبَقًا عَن طَبَقٍ » (19) (حتماً بالا روید از طبقه ای به طبقه ای)
«فَمَا لَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ» (20) (پس چیست آنانرا که ایمان نمی‌آورند؟!)
« وَإِذَا قُرِئَ عَلَيْهِمُ الْقُرْآنُ لَا يَسْجُدُونَ » (21) (و چون قرآن بر آنها خوانده می‌شود
سجده نمی‌کنند؟!)

« بَلِ الَّذِينَ كَفَرُوا يُكَذِّبُونَ » (22) (بلکه کافران پیوسته آیات الهی را انکار می‌کنند!)
« وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا يُوعُونَ» (23) (و خداوند آنچه را دردل پنهان می‌دارند بخوبی می‌داند!)
« فَبَشِّرْهُم بِعَذَابٍ أَلِيمٍ» (24) (پس آنها را به عذابی دردناک بشارت ده!)

بشارت:

در قرآن عظیم الشان و لغت، کلمه «بشارت» در خبر مسرت بخش (مژده دادن) خوشی
و اندوه بخش (غم) هر دو به کار رفته است می‌رود، اما طبق قرائن یکی از این دو
معنا مشخص می‌شود. (قرشی، سید علی اکبر، قاموس قرآن، جلد 1، صفحه 194)
خود کلمه «بشارت» (بشارة) در قرآن عظیم الشان نیامده، اما مشتقات آن ذکر شده
است؛ مانند «بشری»: «وَمَا جَعَلَهُ اللَّهُ إِلَّا بُشْرَىٰ لَكُمْ»؛ (آل عمران: 126). خدا آن را
(یاری فرشتگان) برای شما بشارت و خبر شادی بخش قرار داد. کلمه «بشری» در این
آیات و مانند آن به معنای خبر مسرت بخش و مژده به کار رفته است.

سوره الانشاق

اما کلمه «بشیر» در قرآن کریم، به هر دو معنای بشارت آمده است؛ مانند: «بَشِّرِ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أَنَّ لَهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ»؛ (سوره بقره: 25) به کسانی که ایمان آورده، و کارهای شایسته انجام داده‌اند، بشارت ده که باغ‌هایی از بهشت برای آنهاست که نهرها از زیر درختانش جاریست. کلمه «بشیر» در این آیه، به معنای مزده و خبر شادمانی آمده است. «بَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ بِأَنَّ لَهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا»؛ (سوره نساء: 138) به منافقان بشارت ده که مجازات دردناکی در انتظار آنها است. و «فَبَشِّرْهُمْ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ» در این آیات، کلمه «بشیر» به معنای خبر انده بخش بوده که استعمال این کلمه، یک نوع استعاره و یا تحکم است؛ یعنی، غیر از عذاب هیچ چیز دیگری برای آنان نیست؛ زیرا چون موعظه و پند و نصیحت در دل‌های کفار و بت پرستان هیچ گونه اثری نمی‌گذارد، خداوند خطاب به پیامبر صلی الله علیه و سلم فرموده: «فَبَشِّرْهُمْ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ» که به آنان عذاب دردناک و عقوبت را اعلام نماید، و نوعی طعن و سرزنش است.

«إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ أَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ» (25) (مگر کسانی که ایمان آورده و اعمال صالح انجام داده‌اند، که برای آنان پاداشی است قطع‌نشده!)

توضیح و تفسیر کلمات:

- « اِنْشَقَّتْ » : شکافت (مراجعه شود : سوره حاقه / 16 ، سوره انفطار / 1) .
- « اُذِنْتُ » : گوش فرا داد و فرمان برد . امثال نمود .
- « حُقَّتْ » : سزاوار و شایسته همین است . بر آن واجب شده که منقاد و فرمانبردار باشد
- « مُدَّتْ » : کشیده و گسترده شد . هدف دوچیز است :
- 1- از میان رفتن پستیها و بلندیها و تبدیل زمین به پهنه و گستره فراخ و یکپارچه‌ای .
 - 2- گسترده‌تر و فراختر شدن زمین تا برای خلائق اولین و آخرین گنجایش پیدا کند .
- « اَلْقَتْ » : پرتاب کرد . بیرون افکند .
- « تَخَلَّتْ » : خالی گردید .
- « اُذِنْتُ . . . » این حوادث عظیم که با تسلیم کامل همه موجودات توأم است ، بیانگر مرحله نوین هستی است . جواب (إذا) محذوف است و جمله‌ای این چنین است : انسان نتیجه اعمال خوب و بد خود را می‌بیند . برخی آیه بعدی را متضمن جواب (إذا) می‌دانند .
- « كَادِحٌ » : تلاشگر رنجبر . « كَدْحًا » : جدّ و جهد در کار همراه با رنج و تعب ، به گونه‌ای که در جسم و جان اثر بگذارد .
- « إِلَيَّ رَجَعٌ » : این آیه ، بیانگر ذات جویا و کوشای انسان و حرکت دائمی این رهرو رنجبر نالان در کاروان جهان گذران به سوی یزدان سبحان است .
- « فَمُلَاقِيهِ » : به پروردگار خود می‌رسی . به نتیجه تلاش و رنج خود می‌رسی . ضمیر (ه) به رَبِّ یا كَدْح برمی‌گردد .
- « كِتَابُهُ يَمِينِهِ » : (مراجعه شود به سوره : اسراء / 71 ، سوره حاقه / 19) .
- « سَوْفَ يُحَاسَبُ » : محاسبه و رسیدگی خواهد شد .
- « أَهْلِهِ » : خویشان و کسان او . مراد مؤمنان است .

سوره الانشاق

« وَرَاءَ ظَهْرِهِ » : پشت سرش . اشخاص کافر و گناهکار نامه اعمال خود را از پشت سر و با دست چپ دریافت می‌دارند . چنین کاری بیانگر بی‌زاری ایشان از این نامه شوم و پرونده بدشگون است (مراجعه شود به سوره : حاقه / 25) .

« يَدْعُو » : فریاد می‌دارد . می‌طلبد . الف زائدي در رسم الخط قرآني در آخر دارد .

« ثُبُوراً » : هلاک و نابودي (مراجعه شود به سوره : فرقان / 13 و 14) .

« يَصْلِي » : به آتش وارد می‌گردد و بدان می‌سوزد (مراجعه شود به سوره : نساء / 10 ، سوره ابراهيم / 29 ، سوره اسراء / 189) .

« سَعِيرًا » : آتش سوزان و شعله‌ور . دوزخ .

« أَهْلِهِ » : خانواده و خویشان خود . دوستان و همدمان خود .

« كَانٌ . . . مَسْرُورًا » : مراد سُرور ناشي از شهوتها و غفلتها ، و لَدَّت حاصل از كفر و گناه است .

« لَنْ يَحُورَ » : باز نمی‌گردد . مراد این است که به معاد باور نداشته است و معتقد به رستاخیز و حساب و کتاب اخروي و بهشت و دوزخ نبوده است .

« فَلَا أُقْسِمُ » : (مراجعه شود به سوره : واقعه / 75 ، سوره حاقه / 38 ، سوره معارج / 40) .

« الشَّقَقُ » : سرخي کناره آسمان در افق مغرب ، در آغاز غروب آفتاب .

« وَسَقَى » : فرا گرفت . جمع کرد .

منظور از «شفق» در این سوره همان روشنی آمیخته با تاریکی در آغاز شب است. واز آنجا که ظهور شفق خبر از يك حالت تحول و دگرگوني عميق در جهان مي دهد، و اعلام پایان روز و آغاز شب است، و زیبایی خاصی دارد واز همه گذشته وقت نماز مغرب است، خداوند به آن سوگند یاد فرموده تا همگان را وادار به اندیشه در این پدیده زیبای آسمانی کند.

« اِنْسَقَى » : جمع گردید . جمع و جور شد . گرد و تمام شد . مراد کمال نور ماه در شب چهارده است که ماه در این حالت فروغ و زیبایی خاصی دارد .

« اَلْتَزَكُّيْنَ » : قطعاً حال به حال می‌گردید و احوال و اوضاع گوناگونی را پشت سر می‌گذارید .

« يُكَلِّبُونَ » : به کار بردن فعل مضارع ، برای استمرار است ، و گواه بر این معنی که کافران در تکذیبهایی خود اصرار داشته و دارند .

« يُوعُونَ » : نگاه می‌دارند . در ظرف دلها پنهان می‌نمایند و به دل می‌گیرند (مراجعه شود به سوره: معارج / 18 ، سوره حاقه / 12) . (مواخذ تفسیر: نور)

قیامت و علایم آن :

ابو بکر الجزائری یکی استادان شهیر تفسیر وحدیثی در مدینه منوره در کتاب خویش (عقیده المؤمن) روز قیامت را چنین تعریف و توصیف نموده است : « ان المراد من يوم القيامة امران : فناء هذه العوالم كلها وانتهاء هذه الحياة بكاملها والثاني إقبال الحياة الآخرة وابتدائها ، فدل لفظ اليوم الآخر على يوم هذه الحياة وعلى اليوم

سوره الانشاق

الاول والاخر من الحیاة الثانیة اذ هو یوم واحد لا ثانیة له فیها البتة «
(هدف از روز قیامت دو چیز است:

اول زوال و فنا همه این جهان ، فنا و ختم زندگی.

دوم آغاز وابتدا زندگی دیگر.

پس لفظ آخرت بر آخرین روز زندگی این جهان و بر اولین روز و آخرین روز زندگی دوم دلالت میکند ، بخاطر اینکه تعریف روز قیامت چنین بیان یافته است: « هو الحادثه الكونیه العظمی التي تطوی عند ها السموات والارض وینتشر فیها النظام الكونی » (روز قیامت يك حادثه بزرگ كونی است كه در آن آسمانها وزمین با هم درهم می چسپد ونظام كونی امروزه در آن در هم و برهم میگردد). ابوبكر بن ابوالدنيا از مقداد بن اسود نقل می‌كند كه از رسول الله صلى الله علیه وسلم شنیده است كه فرمودند:

«روز قیامت آفتاب به اندازه یک یا دو میل (سلیم بن عامر یکی از راویان حدیث می گوید : نمی‌دانم منظور از میل مسافت زمین است یا منظور همان میلی است كه با آن سرمه در چشم می‌كنند) به مردم نزدیک می‌شود و مردم در گرمای آن به تناسب اعمال شان عرق می‌ریزند. گروهی تا پشت پایشان و گروهی تا زانو و گروهی دیگر تا كمر بند شان در عرقند. سپس رسول الله صلى الله علیه وسلم اشاره به دهان مبارکش کرده و فرمودند: و گروهی كه عرق آنها را در برمی‌گیرد و عرق می‌نمایند». (مسلم و ترمذی نیز این حدیث را روایت کرده‌اند).

در صحیحین از ابوهریره روایت شده كه رسول الله صلى الله علیه وسلم فرمودند: «هفت گروهند كه در روزی كه هیچ سایه‌ای به جز سایه خداوند وجود ندارد خداوند آنها را زیر سایه خودش می‌گیرد. رهبر عدالت‌پیشه، جوانی كه در عبادت خدا كلان شده باشد، و مردی كه قلبش به مسجد معلق است، و دو نفری كه در راه خدا با یكدیگر دوست شده و نشست و برخاستشان به خاطر الله باشد، و مردی كه وقتی زنی با شخصیت و زیبا از او تقاضای فعل حرامی را كند بگوید: من از الله می‌ترسم، و کسی كه آنقدر مخفیانه صدقه می‌دهد كه دست چپش از صدقه دست راستش بی‌خبر می‌ماند، و کسی كه در خلوت با یاد خدا اشك بریزد».

همه این زمانی است كه مردم در جایگاه تنگ و تاریکی قرار دارند، جایی طاقت‌فرسا مگر بر كسانی كه خداوند به آنها لطف نماید و آسان كند، از خداوند می‌خواهیم كه آن روز را بر ما آسان نموده و ما را از سختی‌هایش به دور بدارد (آمین). وقتی مردم از قبرهایشان برمی‌خیزند زمین را به گونه‌ای دیگر می‌بینند. كوه‌های مسطح گشته و تپه‌ها از بین رفته‌اند، شكلش تغییر یافته، رودها خشك شده و درختان ریشه‌كن گشته و دریاها برافروخته شده‌اند. پستی و بلندی‌هایش يكسان شده و شهرها و روستاها خراب گشته‌اند، زلزله‌ها رخ داده و زمین همه محتویاتش را بیرون ریخته است كه انسان می‌پرسد: زمین را چه شده است؟

آسمان‌ها نیز به همین صورت تغییر یافته است. ستارگان خاموش شده و متلاشی گشته‌اند

سوره الانشقاق

و آسمان شکافته شده و تکه تکه گردیده است و فرشتگان همه جا را احاطه کرده اند و آفتاب و ماه در یک جا جمع شده و تاریک شده اند که بعد از آن خاموش می شوند. ابوبکر بن عیاش از ابن عباس نقل می کند که فرمود: «وقتی مردم از قبرها بیرون می آیند، می بینند که نه زمین زمین قبلی است و نه مردم مردمی هستند که قبلاً آنها را می شناخته اند».

خداوند می فرماید: «يَوْمَ تُبَدَّلُ الْأَرْضُ غَيْرَ الْأَرْضِ وَالسَّمَاوَاتُ وَبَرَزُوا لِلَّهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ» (سوره ابراهیم / 48) «روزی که زمین به زمین دیگری و آسمان ها به آسمان های دیگری تبدیل می شوند و مردم در پیشگاه خداوند یگانه مسلط حضور به هم می رسانند».

«يَوْمَ تَمُورُ السَّمَاءُ مَوْرًا * وَتَسِيرُ الْجِبَالُ سَيْرًا * فَوَيْلٌ لِلْمُكَدِّبِينَ» (طور / 9-11) «روزی که آسمان سخت به تکان و جنبش می افتد و در هم می لولود * و کوهها شتابان روان می گردند * در آن روز وای بر تکذیب کنندگان».

«فَإِذَا انشَقَّتِ السَّمَاءُ فَكَانَتْ وَرْدَةً كَالدِّهَانِ * فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ * فَيَوْمَئِذٍ لَا يُسْأَلُ عَنْ ذَنْبِهِ إِنْسٌ وَلَا جَانٌّ * فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ» (سوره الرحمن / 37-40) «بدانگاه که آسمان شکافته شود و همچون روغن گداخته ای گردد * پس کدامین نعمت پروردگارتان را تکذیب می کنید * در آن روز وقت آن نیست که انس و جن از گناهانشان پرسیده شود * پس کدامین نعمت پروردگارتان را انکار می کنید».

«فَيَوْمَئِذٍ وَقَعَتِ الْوَاقِعَةُ * وَانشَقَّتِ السَّمَاءُ فَهِيَ يَوْمَئِذٍ وَاهِيَةٌ * وَالْمَلَكُ عَلَى أَرْجَائِهَا وَيَحْمِلُ عَرْشَ رَبِّكَ فَوْقَهُمْ يَوْمَئِذٍ ثَمَانِيَةٌ * يَوْمَئِذٍ تُعْرَضُونَ لَا تَخْفَى مِنْكُمْ خَافِيَةٌ» (سوره الحاقه / 15-18) «بدان هنگام است که آن واقعه (روز قیامت) رخ می دهد * و آسمان از هم می شکافد و پراکنده می شود، و در آن روز سست و ناستوار می گردد * و فرشتگان در اطراف و کناره های آسمان قرار می گیرند و در آن روز هشت فرشته عرش پروردگارت را حمل می نمایند * در آن روز به خدا عرضه می شوید و چیزی از کارهای نهانیتان مخفی و پوشیده نمی ماند».

در صحیحین از سهل بن سعد ساعدی رضی الله عنه روایت شده است که رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمودند: «روز قیامت مردم بر سرزمینی بسیار سفید و صاف که هیچ مرز بلندی بر آن وجود ندارد محشور می شوند».

امام احمد از عایشه صدیقہ رضی الله عنها نقل می کند که فرمود: «من اولین کسی بودم که از رسول الله صلی الله علیه وسلم در مورد آیه: «يَوْمَ تُبَدَّلُ الْأَرْضُ غَيْرَ الْأَرْضِ» (سوره ابراهیم / 48)

سؤال نمودم، پرسیدم: یا رسول الله صلی الله علیه وسلم! مردم در این حالت کجا هستند؟ فرمود: (بر صراط)». (امام مسلم و ترمذی و ابن ماجه نیز روایت کرده اند.)

مسلم در روایتی دیگر از ثوبان خدمتکار رسول خدا صلی الله علیه وسلم روایت می کند که: یکی از علمای یهود در مورد این آیه از رسول خدا صلی الله علیه وسلم سؤال نمود: رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمودند: «در تاریکی نزدیک پل صراط».

سوره الانشقاق

آیات مربوط به قیامت در بیشتر سوره‌های قرآن کریم وجود دارد. امام احمد از ابن عمر رضی الله عنه نقل می‌فرماید: که رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمودند: کسی که می‌خواهد از نزدیک قیامت را تماشا کند، سوره‌های «التکویر» و «الانفطار» و «الانشقاق» و سوره هود را بخواند. (- به روایت امام احمد از عبدالرزاق از عبدالله بن یحیی صنعانی از عبدالله بن یزید صنعانی از ابن عمر از رسول الله صلی الله علیه وسلم ، ترمذی نیز این حدیث را روایت نموده است.) « إِذَا السَّمَاءُ انشَقَّتْ ﴿١﴾ وَأَذْنَتْ لِرَبِّهَا وَحُقَّتْ ﴿٢﴾ وَإِذَا الْأَرْضُ مُدَّتْ ﴿٣﴾ وَأَلْقَتْ مَا فِيهَا وَتَخَلَّتْ ﴿٤﴾ وَأَذْنَتْ لِرَبِّهَا وَحُقَّتْ ﴿٥﴾ يَا أَيُّهَا الْإِنْسَانُ إِنَّكَ كَادِحٌ إِلَىٰ رَبِّكَ كَدْحًا فَمَلَأْتَهُ ﴿٦﴾ فَأَمَّا مَنْ أُوْتِيَ كِتَابَهُ بِيَمِينِهِ ﴿٧﴾ فَسَوْفَ يُحَاسَبُ حِسَابًا يَسِيرًا ﴿٨﴾ وَيَنْقَلِبُ إِلَىٰ أَهْلِهِ مَسْرُورًا ﴿٩﴾ وَأَمَّا مَنْ أُوْتِيَ كِتَابَهُ وِرَاءَ ظَهْرِهِ ﴿١٠﴾ فَسَوْفَ يَدْعُو ثُبُورًا ﴿١١﴾ وَيَصْلَىٰ سَعِيرًا ﴿١٢﴾ إِنَّهُ كَانَ فِي أَهْلِهِ مَسْرُورًا ﴿١٣﴾ إِنَّهُ ظَنَّ أَن لَّنْ يَحُورَ ﴿١٤﴾ بَلَىٰ إِنَّ رَبَّهُ كَانَ بِهِ بَصِيرًا » (سوره الانشقاق / 1-15)

«هنگامی که آسمان می‌شکافد * و فرمان پروردگارش را می‌برد و چنین نیز سزاوار است * و هنگامی که زمین گسترده می‌شود * و هر چه در درون خود دارد بیرون ریخته و خالی می‌گردد * و فرمان پروردگارش را می‌برید و سزاوار نیز همین است * ای انسان، تو با تلاش و رنج فراوان به طرف پروردگار خود رهسپاری و سرانجام او را ملاقات خواهی نمود * در آن وقت هر کسی نامه اعمالش به دست راستش داده شود * با او حساب ساده و آسانی خواهد شد و خرم و شادمان به سوی خانواده‌اش برمی‌گردد * و اما آن کسی که نامه اعمالش از پشت سر به او داده شود * مرگ را فریاد زده و آرزوی هلاکت می‌کند * و به آتش سوزان دوزخ خواهد رسید * او در دنیا در میان خانواده‌اش سرمست و مسرور بوده است * او گمان می‌کرده که هرگز به سوی خدا باز نخواهد گشت * آری! پروردگارش او را می‌دیده و آگاه از حالش بوده است».

اسرافیل فرشته مأمور دمیدن در صور، دو مرتبه به انان خداوند در صور می‌دمد: بار اول جهت پایان دادن به دنیا و از بین رفتن تمام موجودات روی زمین و آسمان (به جز کسانی که خدا بخواهد) و تغییرات و تبدیلاتی که جهت شروع روز قیامت در زمین و آسمان صورت می‌گیرد می‌باشد و بار دوم جهت برخواستن موجودات و انسان‌ها از قبرهایشان و شتافتن به سوی صحرای محشر جهت رویارویی با خداوند و گرفتن کارنامه اعمال است.

« وَمَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ وَالْأَرْضُ جَمِيعًا قَبْضَتُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَالسَّمَاوَاتُ مَطْوِيَّاتٌ بِيَمِينِهِ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَىٰ عَمَّا يُشْرِكُونَ * وَنُفِخَ فِي الصُّورِ فَصَعِقَ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ إِلَّا مَنْ شَاءَ اللَّهُ ثُمَّ نُفِخَ فِيهِ أُخْرَىٰ فَإِذَا هُمْ قِيَامٌ يَنْظُرُونَ * وَأَشْرَقَتِ الْأَرْضُ بِنُورِ رَبِّهَا وَوُضِعَ الْكِتَابُ وَجِيءَ بِالنَّبِيِّينَ وَالشُّهَدَاءِ وَقُضِيَ بَيْنَهُم بِالْحَقِّ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ * وَوُفِّيَتْ كُلُّ نَفْسٍ مَّا عَمَلَتْ وَهُوَ أَعْلَمُ بِمَا يَفْعَلُونَ » (سوره الزمر / 67-70) «در صور دمیده خواهد شد و تمامی کسانی که در آسمان‌ها و زمین هستند می‌میرند، مگر کسانی که خدا بخواهد، سپس بار دیگر در آن دمیده می‌شود که به ناگاه همه مردم از قبرها به پاخواسته و به اطراف می‌نگرند * و زمین با نور خدا روشن می‌شود و نامه اعمال توزیع می‌گردد و

سوره الانشاق

پیغمبران و گواهان آورده می‌شوند و به درستی بین مردم قضاوت می‌شوند و اصلاً به آنها ستمی نمی‌شود * و به تمام و کمال جزای هر کاری را که انسان کرده است بدو داده می‌شود و خداوند بهتر می‌داند که آنها چه کارهایی را می‌کرده‌اند». اما سختی روز قیامت بیشتر مختص کافران خواهد بود و کسانی که در دنیا به آیات خداوند کفر ورزیده اند در حقیقت خود به خودشان ظلم کرده اند چرا که با کفر ورزیدن خود را مستحق عذاب و قهر و غضب الهی ساخته اند درحالی که در دنیا بدانها هشدار داده شده بود.

خداوند می‌فرماید: «وَيَوْمَ يُنْفَخُ فِي الصُّورِ فَمَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ إِلَّا مَنْ شَاءَ اللَّهُ وَكُلُّ أَتَوْهُ دَاخِرِينَ * وَتَرَى الْجِبَالَ تَحْسَبُهَا جَامِدَةً وَهِيَ تَمُرُّ مَرَّ السَّحَابِ صُنْعَ اللَّهِ الَّذِي أَنْفَقَ كُلَّ شَيْءٍ إِنَّهُ خَبِيرٌ بِمَا تَفْعَلُونَ» (النمل / 87-88) «و روزی که در صور دمیده می‌شود تمام کسانی که در آسمان‌ها و زمینند وحشت‌زده و هراسناک شوند مگر کسانی که خدا بخواهد و همگان فروتنانه در پیشگاه خدا حاضر و آماده می‌گردند * و کوه‌ها را ساکن و بی‌حرکت می‌پنداری در حالی که مانند ابرها در سیر و حرکت هستند، این ساختار خداوندی است که همه چیز را محکم و استوار آفریده است، مسلماً از کارهای شما آگاه است». «فَإِذَا نُقِرَ فِي النَّاقُورِ * فَذَلِكَ يَوْمَئِذٍ يَوْمٌ عَسِيرٌ * عَلَى الْكَافِرِينَ غَيْرُ يَسِيرٍ» (سوره المدثر / 8-10) «هنگامی که در صور دمیده شود * آن روز، روز سختی خواهد بود * بر کافران آسان نخواهد بود».

امام احمد از ابن عباس رضی الله عنه نقل می‌کند که در تفسیر آیه: «فَإِذَا نُقِرَ فِي النَّاقُورِ» (سوره المدثر: 8) از رسول الله صلی الله علیه وسلم روایت کرده است که فرمودند: «چه کار خواهید کرد در حالی که مسئول دمیدن در صور آن را در دست گرفته و پیشانی را به جلو آورده و منتظر امر خداوند است تا در آن بدمد؟» یاران پرسیدند: یا رسول الله صلی الله علیه وسلم چه بگوییم؟ فرمود: بگویید: «حسبنا الله و نعم الوکیل، علی الله توکلنا». «خدا برایمان بس است و چه خوب پشتوانه‌ایست، بر خدا توکل نمودیم». پس با نفخ اول در صور، نظام آفرینش کنونی به هم می‌ریزد و از شدت انفجار همه موجودات جان می‌دهند و آسمان‌ها و زمین از مسیرهای طبیعی خود خارج گشته و در یک کلام زلزله قیامت رخ می‌دهد که این همه حوادث مقدمه‌ای خواهد بود جهت بازگشت به خدا و پس دادن حساب در روز قیامت.

سپس دیگر بار در صور دمیده می‌شود که همه مردگان بدون در نظر گرفتن زمان مرگ شان مبعوث گشته و مات و حیرت‌زده به خاطر تغییراتی که در نظام آفرینش می‌بینند، به اطراف خود نگاه می‌کنند و آنجاست که تبهکاران به بدبختی و روسیاهی خود پی برده و دیوانه‌وار به این طرف و آن طرف می‌دوند و در نهایت با بدنی عریان و پای لوچ به سوی صحرای محشر روانه می‌گردند. و چه زیبا خداوند در یک جمله چنین بیان می‌کند: «مِنْهَا خَلَقْنَاكُمْ وَفِيهَا نُعِيدُكُمْ وَمِنْهَا نُخْرِجُكُمْ تَارَةً أُخْرَى» (سوره طه / 55) «ما شما از زمین آفریده‌ایم و بدان باز می‌گردانیم، و بار دیگر شما را از آن بیرون می‌آوریم».

سوالاتی ضروری در رزو قیامت:

انسانها در مورد معبودی که عبادت کرده‌اند، مورد سؤال قرار می‌گیرند. از آنان سؤال می‌شود که پیامبران را اجابت کرده‌اند یا خیر! انسانها درباره اعمالی که انجام داده‌اند و از نعمت‌هایی که در دنیا از آنها بهره برده‌اند و از عهد و پیمانها و از گوش، چشم و دل‌های‌شان سؤال خواهد شد. در این بحث از موارد ذکر شده صحبت خواهد شد.

1- کفر و شرک:

نباید فراموش کرد، مهمترین سؤالی که در روز قیامت از انسانها بعمل می‌آید راجع به کفر و شرک است. از آنها درباره معبودهایشان سؤال می‌شود. خداوند می‌فرماید: آیه: «وَقِيلَ لَهُمْ أَيْنَ مَا كُنْتُمْ تَعْبُدُونَ * مِنْ دُونِ اللَّهِ هَلْ يَنْصُرُونَكُمْ أَوْ يَنْتَصِرُونَ». (سوره الشعراء: 92 - 93) (و بدیشان گفته می‌شود: کجا هستند معبودهایی که پیوسته آنها را عبادت می‌کردید؟ (معبودهای) غیر از خدا. آیا آنها (در برابر این شدائد و سختی‌هایی که اکنون با آن روبرو هستید و هستند) شما را کمک می‌کنند یا خویشتن را یاری می‌دهند؟). «وَيَوْمَ يُنَادِيهِمْ فَيَقُولُ أَيْنَ شُرَكَائِيَ الَّذِينَ كُنْتُمْ تَزْعُمُونَ». (سوره القصص: 62) (روزی (را خاطر نشان ساز که) خدا ایشان را فریاد می‌دارد و می‌گوید: انباز‌هایی که برای من گمان می‌بردید کجایند؟! (ای مشرکان! حالا که حجابها و پرده‌ها کنار رفته‌اند و هنگامه حساب و کتاب و گرفتاری و درماندگی است، بگوئید بتها و خداگونه‌های انس و جنی که می‌پنداشتید و می‌پرستیدید بیایند و شما را از عقاب و عذاب آفریدگار برهانند). انسانها درباره اینکه غیر از خدا چه کسی را عبادت می‌کردند و اینکه جانوران و انواع هدایا را به معبودهای باطل تقدیم می‌کردند مورد سؤال قرار خواهند گرفت آیه: «وَيَجْعَلُونَ لِمَا لَا يَعْلَمُونَ نَصِيبًا مِمَّا رَزَقْنَاهُمْ تَاللَّهِ لَأَسْأَلَنَّ عَمَّا كُنْتُمْ تَفْتَرُونَ». (سوره النحل: 56) «(کافران) برای بت‌هایی که چیزی نمی‌دانند (زیرا که جمادند)، بهره‌ای (از حیوانات و ارزاق خود) که ما بدیشان داده‌ایم قرار می‌دهند (و بدین وسیله بدانها تقرب می‌جویند). به خدا سوگند! (در دادگاه قیامت) از این دروغ و بهتانها بازپرسی خواهید شد (و سزای کردارتان داده می‌شود).

و راجع به تکذیب پیامبران مورد سؤال قرار می‌گیرند: آیه: «وَيَوْمَ يُنَادِيهِمْ فَيَقُولُ مَاذَا أَجَبْتُمُ الْمُرْسَلِينَ * فَعَمِيَّتْ عَلَيْهِمُ الْأَنْبَاءُ يَوْمَئِذٍ فَهُمْ لَا يَتَسَاءَلُونَ». (القصص: 65 - 66) ((خاطر نشان ساز) روزی را که خداوند مشرکان را فریاد می‌دارد و می‌گوید: به پیغمبران چه پاسخی دادید؟ در این هنگام (بر اثر حیرت و دهشت) همه خبرها از یادشان می‌رود (و جملگی دچار فراموشی می‌شوند و سخنی برای گفتن نخواهند داشت و حتی از خوف و ترس) نمی‌توانند چیزی از یکدیگر هم بپرسند).

2- در دنیا چه عملی را انجام داده‌اند؟

انسان در مورد اعمالی که در دنیا انجام داده است مورد بازخواست قرار می‌گیرد. «فَوَرَبِّكَ لَنَسْأَلَنَّهُمْ أَجْمَعِينَ * عَمَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ». (سوره الحجر: 92 - 93)

سوره الانشقاق

(به پروردگارت قسم ! که حتماً (در روز رستاخیز از آنچه در دنیا مردمان انجام می‌دهند) از جملگی ایشان پرس‌وجو خواهیم کرد. (سؤال و بازخواست می‌کنیم) از کارهائی که (در جهان) می‌کرده‌اند).
«فَلَنَسْأَلَنَّ الَّذِينَ أُرْسِلَ إِلَيْهِمْ وَلَنَسْأَلَنَّ الْمُرْسَلِينَ». (سوره الأعراف: 6) ((در روز قیامت) به طور قطع از کسانی که پیغمبران به سوی آنان روانه شده‌اند می‌پرسیم (که آیا پیام آسمانی به شما رسانده شده است یا خیر و چگونه بدان پاسخ داده‌اید؟) و حتماً از پیغمبران هم می‌پرسیم (که آیا پیام آسمانی را رسانده‌اید و از مردمان در قبال فرمان یزدان چه شنیده و چه دیده‌اید؟).

در سنن ترمذی از ابی برزه أسلمی رضی الله عنه روایت شده که پیامبر الله صلی الله علیه وسلم فرمود: «لا تزول قدما عبد يوم القيامة، حتى يسأل عن عمره فيم أفناه، وعن علمه فيم فعل، وعن ماله من أين اكتسبه وفيم أنفق؟ وعن جسمه فيم أبلاه؟» (جامع الاصول (436/10) و شماره آن: 7969). (در روز قیامت هیچ کس نمی‌تواند قدم بردارد تا اینکه در مورد چهار چیز از او سؤال نشود:

۱- عمرش را در چه چیزی صرف نمود.

۲- جوانی ات را با چه چیزی بسر برد.

۳- تا کجا به علم و دانشش عمل کرد.

۴- مال و ثروتش را از چه راهی کسب کرد و در چه چیزی خرج نمود).

باز در سنن ترمذی از عبدالله بن مسعود رضی الله عنه روایت شده که رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمودند: «لا تزول قدم ابن آدم يوم القيامة من عند ربه، حتى يسأل عن خمس: عن عمره فيم أفناه؟ وعن شبابه فيم أبلاه؟ وعن ماله من أين اكتسبه، وفيم أنفق، وماذا عمل فيما علم».

(در روز قیامت هیچ کس نمی‌تواند در حضور پروردگار قدم بردارد تا اینکه در مورد پنج چیز از او سؤال نشود:

1- عمرش را در چه چیز صرف نمود

2- مقطع جوانی را با چه چیزی بسر برد.

3- مال و ثروتش را از چه راهی کسب کرد.

4- مال و ثروتش را در چه چیزی خرج نمود.

5- تا کجا به علم و دانشش عمل کرد).

آنچه که در حدیث مذکور و یا امثال آن قابل توجه است، اینکه رسول الله صلی الله علیه وسلم مسلمانان را بسوی احتیاط و تخفیف در جمع آوری اموال دعوت می‌کند، زیرا به هر میزان که مال انسان زیاد باشد، مدت محاسبه‌اش نیز به همان میزان زیاد و طولانی خواهد بود. و به هر میزان که مال و دارایی‌اش اندک باشد، مدت زمان حسابش به همان میزان کوتاه بوده و به سرعت تمام به بهشت برده می‌شود. از رسول اکرم الله صلی الله علیه وسلم روایت شده که فرمود: «إن فقراء المهاجرين يسبقون الأغنياء، يوم القيامة إلى الجنة بأربعين خريفاً». (مهاجرین فقراء به مدت چهل

سوره الانشاق

سال جلوتر از مهاجرین اغنیاء به بهشت برده می‌شوند).

3- نعمت هایی که مورد استفاده بوده‌اند:

خداوند روز قیامت از نعمت‌هایی که در دنیا به انسان اعطا فرموده ، می‌فرماید: «تُمْ لْتُسْأَلَنَّ يَوْمَئِذٍ عَنِ النَّعِيمِ». (سوره التكاثر: 8) (سپس در آن روز از ناز و نعمت باز خواست خواهید شد).

مقصود از نعمت موارد زیر می باشند:

شکم سیر، آب خنک، سایه خانه و مسکن، تعدیل در ساختار جسم و روح و لذت خواب. سعید بن جبیر رضی الله عنه می‌گوید: حتی یک جرعه عسل مورد بازخواست واقع می‌شود.

مجاهد می‌گوید: تمام لذات دنیوی شامل بازخواست می‌باشند.

حسن بصری می‌گوید: نعمت صبح و شام نیز از جمله نعمت هایی هستند که انسان در مورد آنها مورد سؤال قرار خواهد گرفت.

ابن عباس می‌گوید: نعیم عبارت است از: صحت جسم، چشم و گوش. تفسیر ابن کثیر: (364/7) انواع نعمت‌هایی که شمرده شدند، از باب تنوع در تفسیر نعمت بود و گونه نعمت‌های خداوند بسیار زیادند و قابل شمارش نیستند:

« وَإِنْ تَعُدُّوا نِعْمَتَ اللَّهِ لَا تُحْصُوهَا ». (سوره ابراهیم: 34) (و اگر بخواهید نعمت‌های خدا را بشمارید (از بس که زیادند) نمی‌توانید آنها را شمارش کنید).

بعضی نعمتها ضروری و برخی دیگر از مکملات هستند و مردم نیز در ارتباط با نعمت یکسان نیستند. مردم یک دوران از نعمت هایی بهره می‌جویند که در دوره بعدی یا قبلی وجود نداشته و ندارند. در شهری نعمت هایی یافت می‌شوند که در شهر دیگر یافت نمی‌شوند. انسانها از تمام این نعمتها مسؤل خواهند بود.

در سنن ترمذی از ابی هریره روایت شده که رسول اکرم الله صلی الله علیه وسلم فرمودند: «إِنْ أَوَّلَ مَا يَسْأَلُ الْعَبْدَ عَنْهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مِنَ النَّعِيمِ أَنْ يُقَالَ لَهُ: أَلَمْ نَصْحَ لَكَ جَسْمَكَ؟ وَنَرَوْكَ مِنَ الْمَاءِ الْبَارِدِ». مشکاة المصابیح: (656/2) و شماره آن: (1596).

(روز قیامت اولین سؤالی که در باره نعمت ها از انسان پرسیده می‌شود این است که: آیا جسمی سالم را به تو نداده بودیم؟ و از آب سرد تو را سیراب نکرده بودیم؟).

بعضی از مردم نعمت‌های بزرگ و با ارزش الهی را که به آنان عنایت شده‌اند، درک نمی‌کنند و قدر نعمت یک جرعه آب، یک لقمه طعام، مسکن، همسر و فرزندان را نمی‌دانند و نعمت را تنها در ساختمانهای مجلل، باغ ها و سواری‌های آخرین مدل منحصر می‌دانند.

شخصی از عبدالله بن عمرو بن العاص سؤال کرد و گفت آیا ما از مهاجرین فقراء نیستیم؟ عبدالله از وی سؤال کرد: آیا همسر داری که نزد وی بروی؟ گفت: دارم، بعد سؤال کرد: آیا منزلی برای سکونت داری؟ گفت: دارم. عبدالله بن عمرو گفت: پس تو از ثروتمندان هستی. آن شخص گفت: علاوه بر این من خدمت گزارانی نیز دارم، عبدالله بن

سوره الانشقاق

عمر و گفت: پس تو از جمله سلاطین هستی. صحیح مسلم: (2285/4) و شماره آن: (2979).

در صحیح بخاری از ابن عباس رضی الله عنه روایت شده که پیامبر الله صلی الله علیه وسلم فرمود: «نعمتان مغبون فیهما کثیر من الناس: الصحة والفراغ». (دو نعمت وجود دارند که بسیاری از مردم در ارتباط با آنها دچار ضرر و زیان هستند: تندرستی و فراغت وقت).

معنی حدیث این است که اغلب مردم در شکر و قدردانی از این دو نعمت کوتاهی می کنند، و به مقتضای آن دو، عمل نمی کنند و هرکس به مقتضای آنچه که بر وی واجب است عمل نکند، در خسارت است.

در مسند احمد آمده است که رسول اکرم الله صلی الله علیه وسلم فرمودند: «لا بأس بالغنی لمن اتقى الله عز وجل، والصحة لمن اتقى الله خیر من الغنی، وطیب النفس من النعیم». (کسانی که از معصیت خداوند می ترسند ثروت برای آنها هیچ اشکالی ندارد. تندرستی برای کسانی که از خداوند می ترسند، از ثروت بهتر است، و نفس پاکیزه از جمله نعمت ها است).

در صحیح مسلم از ابی هریره رضی الله عنه روایت شده که رسول اکرم الله صلی الله علیه وسلم فرمود: «يلقى (الرب) العبد فيقول: أي قل، ألم أكرمك، وأسودك، وأزوجك، وأسخر لك الخيل والإبل، وأذرك ترأس وتربع؟ فيقول: بلى. قال: فيقول: أفظننت أنك ملاقي؟ قال: فيقول: لا. فيقول: فإني أنساك كما نسيتني. ثم يلقى الثاني فيقول: أي قل، ألم أكرمك، وأسودك، وأزوجك، وأسخر لك الخيل والإبل، وأذرك ترأس وتربع؟ فيقول: بلى. أي رب، فيقول: أفظننت أنك ملاقي؟ فيقول: لا. فيقول: فإني أنساك كما نسيتني. ثم يلقى الثالث، فيقول له مثل ذلك. فيقول: يا رب أمنت بك وبكتابك وبرسلك ووصليت وصمت وتصدقت، ويثني بخير ما استطاع. فيقول: ههنا اذن.

قال: ثم يقال له: الآن نبعث عليك شاهداً عليك، ويتفكر في نفسه، من ذا يشهد علي؟ فيختم الله على فيه. ويقال لفضده ولحمه وعظامه: انطقي فتتطق فضده ولحمه وعظامه بعمله. وذلك ليعذر من نفسه. وذلك المنافق الذي يسخط الله عليه». (وقتی که بنده با پروردگارش ملاقات می کند، پروردگار از وی سؤال می کند: ای فلانی! آیا از تو احترام نگرفتم؟ سیادت و بزرگی را به تو ندادم؟ همسر به تو ندادم؟ گاو و شتران را در اختیار تو نگذاشتم؟ که تو بر آنها سیادت نکردی؟ بنده در جواب می گوید: آری، پروردگار از وی سؤال می کند، آیا تو گمان کردی که روزی با من ملاقات می کنی و برای چنین کاری خود را آماده کرده ای؟ بنده می گوید: خیر. پروردگار می گوید: همانطور که تو مرا فراموش کردی، من نیز امروز تو را به فراموشی می سپارم. با نفر دومی ملاقات می کند، همان گفتگو میان او و پروردگارش انجام می گیرد.

بعد خداوند نفر سوم را ملاقات می کند. همان سؤال را از وی می پرسد، می گوید: پروردگار! به تو و به کتاب تو و پیامبر تو ایمان آورده ام، نماز خوانده ام، روزه گرفته ام

سوره الانشاق

و صدقه داده‌ام، و تا می‌تواند پروردگارش را تعریف می‌کند. آنگاه پروردگار به او می‌گوید: بس است.

سپس خداوند به او می‌گوید: آیا گواهی علیه تو بیاوریم، او بخود می‌اندیشد. چه کسی علیه من گواهی می‌دهد؟ خداوند بر دل او مهر می‌زند و به ران، گوشت و استخوانهای او حکم می‌شود: سخن بگویید. آنگاه ران، گوشت و استخوانهای او پیرامون اعمالی که انجام داده است سخن می‌گویند تا عذری برای گناهانش باقی نمانده باشد و این معامله با منافقینی که مورد خشم خداوند هستند صورت خواهد گرفت).

سؤال از نعمت، در واقع سؤال از انجام شکر و سپاس در برابر نعمت‌هایی است که خداوند به انسان عنایت کرده است. هرگاه انسان شکر کند، در واقع حق نعمت را بجا آورده است. اما اگر منکر شود و از نعمت قدردانی نکند، خداوند بروی خشم خواهد کرد. در صحیح مسلم از حضرت انس رضی الله عنه روایت شده که رسول اکرم الله صلی الله علیه وسلم فرمود: «إِنَّ اللَّهَ لَيَرْضَى عَنِ الْعَبْدِ أَنْ يَأْكُلَ الْأَكْلَةَ، فَيَحْمَدُهُ عَلَيْهَا، أَوْ يَشْرِبُ الشَّرْبَةَ فَيَحْمَدُهُ عَلَيْهَا». (خداوند از بنده راضی و خشنود می‌شود وقتی که لقمه را بخورد و در برابر آن خدا را سپاس گوید، یا یک جرعه آب بنوشد و در برابر آن خدا را سپاس گوید). (مشكاة المصابيح و شماره آن: 42).

4- عهد و پیمان:

خداوند انسانها را در برابر عهد و پیمانی که با او بسته‌اند مورد بازخواست قرار می‌دهد. آیه: «وَلَقَدْ كَانُوا عَاهَدُوا اللَّهَ مِنْ قَبْلُ لَا يُولُونَ الدُّبَارَ وَكَانَ عَهْدُ اللَّهِ مَسْئُولًا». (سوره الأحزاب: 15) (آنان قبلاً با خدا عهد و پیمان بسته بودند که پشت به دشمن نکنند و نگریزند) (و در دفاع از اسلام و مسلمین بایستند). عهد و پیمان خدا پرسش دارد (و از وفای بدان بازخواست می‌شود).

و هرگونه عهد و پیمان جایز و مشروعی که میان انسانها بسته شود، خداوند درباره ایفاء و عدم ایفاء آن سؤال خواهد کرد. می‌فرماید: «وَأَوْفُوا بِالْعَهْدِ إِنَّ الْعَهْدَ كَانَ مَسْئُولًا». (سوره الإسراء: 34) (و به عهد و پیمان خود که با خدا یا مردم بسته‌اید) وفا کنید، چرا که از (شما روز رستاخیز درباره) عهد و پیمان پرسیده می‌شود).

5 - گوش، چشم و دل:

خداوند انسانها را در برابر تمام گفته‌هایشان مورد سؤال قرار می‌دهد. اینجا است که انسانها را از گفتن سخنان بدون علم و سندی حذر داشته است: «وَلَا تَقْفُ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ إِنَّ السَّمْعَ وَالْبَصَرَ وَالْفُؤَادَ كُلُّ أُولَئِكَ كَانَ عَنْهُ مَسْئُولًا». (سوره الإسراء: 36) (از چیزی دنباله‌روی مکن که از آن ناآگاهی. بی‌گمان (انسان در برابر کارهایی که) چشم و گوش و دل همه (و سایر اعضا دیگر انجام می‌دهند) مورد پرس و جوی از آن قرار می‌گیرد).

قتاده می‌گوید: راجع به آنچه که دیده‌ای یا ندیده‌ای، شنیده‌ای یا نشنیده‌ای، می‌دانی یا نمی‌دانی، چیزی نگو، زیرا خداوند راجع به همه اینها از تو سؤال خواهد کرد. ابن کثیر می‌گوید: خلاصه آنچه که در آیه بیان گردید، این است که خداوند متعال از گفتن

سوره الانشاق

سخن بدون علم و مدرک نهی کرده است حتی سخن مظنون و مشکوک را نیز جایز نشمرده است می فرماید: « اجْتَنِبُوا كَثِيرًا مِّنَ الظَّنِّ إِنَّ بَعْضَ الظَّنِّ إِثْمٌ ». (سوره الحجرات: 12) (از بسیاری از گمانها بپرهیزید، که برخی از گمانها گناه است). در حدیث آمده است: « ایاکم والظن فإن الظن أكذب الحديث ». (نزدیک گمان نروید، زیرا که گمان از بزرگترین دروغ است) در سنن ابو داود آمده است: بدترین سواری و تکیه گاه انسان این است که به ظن و گمان سخن گوید.

و در حدیثی دیگر آمده است: « إن أفری الفری أن یری الرجل عینیه ما لم یریا ». (بزرگتر از همه دروغ ها این است که انسان به چشم خود نشان دهد آنچه را که چشم ندیده). و در حدیثی صحیح آمده است: « من تحلم حلماً کلف یوم القیامة أن یعقد بین شعیرتین و لیس بفاعل ». (تفسیر ابن کثیر: (308/4). هرکس به دروغ بگوید: من خواب دیده ام، روز قیامت به وی امر می شود تا دو دانه جو را گره زند و او هرگز قادر به این کار نخواهد بود)

یادداشت: تفسیر قتاده، تألیف قتاده بن دعامة معروف به ابو الخطاب سدوسی بصری که نابینا به دنیا آمد؛ او فقیه مشهور بصره و دانا به علم انساب و اشعار عرب به شمار می رفت .

صدق الله العظيم و صدق رسوله نبی الکریم.

فهرست :

- معلومات مؤجز
- آشنایی با سوره
- وجه تسمیه
- فضیلت سوره
- ترجمه مؤجز
- توضیح و تفسیر کلمات
- قیامت و علایم آن
- سوالاتی ضروری در رزو قیامت
- 1- کفر و شرک
- 2- در دنیا چه عملی را انجام داده‌اند؟
- 3- نعمت‌هایی که مورد استفاده بوده‌اند
- 4 - عهد و پیمان
- 5 - گوش، چشم و دل

منابع و مأخذ های عمده:

- تفسیر و بیان کلمات قرآن کریم (تألیف شیخ حسنین محمد مخلوف و اسباب نزول علامه جلال الدین سیوطی ترجمه از عبد الکریم ارشد فاریابی
- تفسیر انوار القرآن - نوشته: عبدالرؤف مخلص هروی
- فیض الباری شرح صحیح البخاری داکتر عبد الرحیم فیروز هروی
- تفسیر طبری - امام المفسرین
- تفسیر المیزان
- تفسیر پرتوی از قرآن
- تفسیر القرآن الکریم - ابن کثیر (متوفی سال 774 هـ)
- مفردات الفاظ القرآن، از راغب اصفانی
- جلوه های از اسرار قرآن حکمتیار
- تفسیر معارف القرآن مولف حضرت علامه مفتی محمد شفیع عثمانی دیوبندی مترجم مولانا محمد یوسف حسین پور
- تفسیر فی ظلال القرآن / سید قطب (متوفی سال 1387 هـ)
- تفسیر نور تألیف دکتر مصطفی خرم دل
- تفسیر کابلی (تألیف: شیخ محمود الحسن دیوبندی مترجم: هیاتی از علمای افغانستان)
- صحیح مسلم
- صحیح البخاری